

Marija — naša posrednica.

Dr Stj. Bakšić.

Općenita je nauka Crkve i vjere puka, da je Marija naša posrednica.

Ali nastaje pitanje, što znači u sebi ova Marijina odlika. Da razumijemo ovo pitanje, treba da znademo, da ekonomija ili cjelokupno djelo našega spasenja imade dva dijela: sticanje milosti, kojeno je svršeno otkupnom Kristovom žrtvom i dijeljenje tih milosti dušama ljudi. Pitanje je dakle, da li je Marija naša posrednica stoga, što je sudjelovala kod djela našega otkupljenja ili stoga, što posreduje kod dijeljenja milosti, koje nam se s neba daju ili možda zbog obojega. Odgovaramo, da je Marija naša posrednica i zbog svoje saradnje kod otkupnog djela i zbog saradnje kod dijeljenja milosti.

Naša je bila prvotna misao i želja, da osvijetlimo samo Marijino posredništvo kod dijeljenja sviju milosti. No budući da je Marijino sudjelovanje kod djela otkupljenja osnov njezina posredništva kod dijeljenja sviju milosti, a kraj toga unosi na pregršt svijetla u svu Mariologiju, razdijelit ćemo naše raspravljanje tako, da najprije osvijetlimo Marijino sudjelovanje kod djela otkupljenja uopće, a onda da promotrimo, objasnimo i dokazemo njezino sudjelovanje kod dijeljenja sviju milosti, kojegod se čovječanstvu s neba daju.

A. Marija saradnica i suuzročnica našeg otkupljenja.

Prvo je dakle pitanje, u kakvom je odnošaju Marija prema djelu našega otkupljenja.

U ovom pogledu postoje dva oprečna mišljenja. Protestanti, a i neki katol. bogoslovi drže, da je sav sadržaj Marijina posredništva kod djela otkupljenja iscrpljen time, što je ona rodila Krista. U Kristu — kažu — treba dvoje razlikovati: njegovu osobu i njegovo otkupno djelo. Marija je u snošaju

samo s Kristovom osobom, a nipošto s njegovim djelom. Za Mariju se dakle može samo u toliko reći, da je svijetu dala spasenje, u koliko je rodila Spasitelja, od koga nam je došlo spasenje. Ona je uzročnica i saradnica našega spasenja, ali samo posredno, indirekte, u drugotnom, prenosenom značenju, u koliko je rodila Krista, koji je otkupljenje izveo sam bez ičije saradnje. Po njihovu je mišljenju jedina svrha Marijina preodređenja, da dade Spasitelju život. Kad je to učinila, prestaje svaka daljnja njezina saradnja. Napose kod otkupnoga čina treba zanijekati svaku Marijinu saradnju, jer bi to bilo s jedne strane neopravdano izdizanje Marijine moći i časti, a s druge strane rušenje osnovnog soteriološkog principa, koji je izrekao sv. Pavao riječima: Jedan je posrednik između Boga i ljudi — čovjek Isus Krist.

U protimbi s ovim tvrdimo i ističemo kao čvrstu katoličku nauku, koja je — kako ćemo vidjeti — oslonjena na jake dokumente sv. Pisma, tradicije: sv. otaca, bogoslova i crkvenoga učiteljstva, da je Marija objektivna i direktna suuzročnica i Kristova saradnica kod djela našega otkupljenja. Od prvoga časa utjelovljenja ostaje ona povezana s Kristom ne samo uskim odnošajem majčinstva, nego kao nerazdjeljiva saradnica kod svega njegova otkupnoga djela. Ona dakle nije, kako hoće protestanti, povezana samo s Kristovom osobom nego i s njegovim djelom. Mi tvrdimo, naime, da je u božjem nacrtu otkupljenja B. Dj. Marija preodređena, da bude ne samo fizička majka Spasiteljeva, nego da s njime zajedno bude princip, počelo i uzročnik Spasenja, saradujući s njime — dakako u podčinjenoj i ovisnoj vezi — kod samoga otkupljenja kao pravi uzrok. U čitavom otkupnom djelu imade prema tome Marija jedno načelno stanoviše: ona je u njemu službena saradnica i suuzročnica. Ne dakako saradnica, uzročnica i posrednica prvotna i vrhovna, nego drugotna i podložna, kako ćemo to kasnije natanko izložiti.

Sudjelovanje Marije s Kristom u djelu otkupljenja temeljna je istina, koja osvjetljuje ne samo sav kult, što ga iskazujemo Mariji, nego je i nužni osnov, da se dobro shvati i učvrsti Marijino posredništvo sviju milosti. Razmotrit ćemo stoga ovu istinu i to tako, da najprije izložimo ukratko pojam otkupljenja i posredništva, a zatim, da istinu Marijina saradništva kod otkupljenja utvrdimo argumentima sv. Pisma, tradicije i crkve-

noga učiteljstva, rješivši na koncu poteškoće, koje iznose protivnici protiv Marijina sudjelovanja kod djela otkupljenja. Utvrdivši i dokazavši načelno uzročni snošaj i saradnju Marijinu kod djela otkupljenja uopće, iznijet ćemo posebne načine, kojima je Marija kod otkupnog djela sudjelovala. Tada će nam istom biti potpuno jasan sav odnošaj Marijin prema djelu otkupljenja.

I. Otkupljenje općenito znači uplatu cijene u razmjeru prema vrijednosti stvari, koja se time izi položaja, koji je za nju sramotan i prisilan, vraća u prvotno stanje slobode. U svrhunaravnom redu otkupljenje označuje čin, kojim je pali rod ljudski izbaavljen iz ropstva đavolskoga i uspostavljeno prijateljstvo između čovjeka i Boga time, što je Isus Krist svojom smrću platio cijenu našeg otkupa zadovoljivši za sve grijehe naše i zasluživši nam sve milosti potrebne za spasenje.

Ovo je jedna od temeljnih istina kršćanske vjere. Čovjek je bio pridignut u svrhunaravni red. I urešen je bio ne samo svrhunaravnim darom posvećujuće milosti, nego i mimonaravnim odlikama: besmrtnosti tijela, osobitim znanjem, a kraj toga lišen požude i bolova. Svi su ovi darovi bili određeni ne samo za Adama nego i za sve njegove nasljednike, no pod uvjetom, da Adam, koji je bio ne samo ontološka, fizička, nego snagom pozitivne odredbe Božje i juridička glava roda ljudskoga, izdrži kušnju i ne jede sa zabranjenog stabla. Adam nije izdržao kušnje, Adam stoga gubi milost i svrhunaravne darove i sâm i u takvom stanju nemilosti rađa djecu. Budući pak da je rod ljudski s jedne strane ostao u svrhunaravnom redu, gdje se kao nužno sredstvo za postignuće svrhunaravnog cilja i kao nužni uvjet Božjeg prijateljstva traži svrhunaravna milost, a s druge se strane krivnjom Adamovom rađa bez nužne milosti, postaje sve čovječanstvo po ovom nemilosnom stanju, u kom se rađa, dionikom neprijateljstva Božjeg, dionikom grijeha. Čovječanstvo se dakle i zbog ovog grijeha, koji se kao grijeh ljudske naravi nalazi u svim ljudima, i zbog osobnih ljudskih grijeha te zbog vlasti đavla, koja se iza istočnog grijeha tako živo osjeća, nalazilo u veoma teškom i nevoljnom stanju.

Izvan svake je sumnje, da se čovjek sam nije mogao otkupiti. Veličina uvrede uvijek se mjeri prema dostojanstvu uvredene osobe, a vrijednost zadovoljštine prema dostojanstvu

i cijeni osobe, koja ju doprinosi. Čovjek dakle kao ograničeno biće nije mogao dati Bogu onakvu zadovoljštinu, kakvu je iziskivala stroga pravda neizmjernoga Boga.

Otkupiteljem ljudskim u potpunom i savršenom smislu mogao je prema tome postati samo utjelovljeni Bog, čiji je svaki čin od neizmjerne cijene i vrijednosti. I doista druga osoba presvetog Trojstva Isus Krist, prema vječnoj odluci Božjeg promisla prima čovječju narav. Posljednji je cilj ovog utjelovljenja dakako slava Božja, a bliži otkup roda ljudskoga prema riječima vjerovanja: »koji je radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao s nebesa.«

Sav je Kristov život upravljen i određen za spasenje roda ljudskoga. No među svim djelima dva su osobito zamašna: njegov dolazak na svijet i njegova žrtva na križu.

Sv. Pismo tumačeći nedostatnost Staroga Zavjeta ovako govori o prvom Kristovu dolasku na svijet: »Zato ulazeći u svijet govori: »Žrtava i darova ne ćeš, ali si mi tijelo pripravio. Paljenice i žrtve za grijeh nisu Ti ugodne. Tada rekoh: evo dolazim, na čelu knjige pisano je za mene, da učinim volju Tvoju Bože. Pošto je najprije govorio: »Žrtava i darova i paljenica i žrtava za grijeh ne ćeš, niti su Ti ugodne«, što se po zakonu prinose; za tim kaže: »Evo dolazim da učinim volju Tvoju«. Ukida dakle prvo, da postavi drugo. Po ovoj smo volji posvećeni prinosom tijela Isusa Krista jedamput za uvijek«. (Hebr. 10, 5—10).

Po Pavlovim dakle riječima ukinute su starozavjetne žrtve, a Kristovim ulaskom u svijet dolazi nova žrtva, koja nadmještuje prijašnje, a koja je tako reći počela, čim je Krist izustio riječi: »Evo dolazim, da učinim volju Tvoju«. Stoga i veli apostol, da smo po ovoj Kristovoj odluci i volji, kojom se je kod prvoga ulaska u svijet pokorio Ocu, posvećeni ili spašeni.

No otkup naš, koji je doduše započeo Kristovim ulaskom u svijet, dovršen je tekar žrtvom na drvetu križa, koja je po Očevoj volji imala biti formalni uzrok našega otkupljenja. Zato i piše sv. Pavao: »Dok smo još bili neprijatelji, pomirili smo se s Bogom smrću Sina njegovog« (Rimlj. V. 10) i u posl. na Efez. (I. 7.): »U njemu imamo otkup krvlju njegovom, oproštenje prestupaka po bogatoj milosti njegovoj«. Ovom dakle krvavom

žrtvom učinio je Krist završno djelo na zemlji, kojim je potpunoma uspostavljeno prijateljstvo među čovjekom i Bogom.

Kristova je žrtva na dva načina polučila naše otkupljenje: zadovoljivši neizmjerne pravdi i zasluživši sve milosti, potrebne za spasenje.

Svako Kristovo djelo kao djelo Boga čovjeka imalo je neizmjernu cijenu i dostojanstvo. Za to je on svojim djelima, osobito smrću, kao formalnim uzročnikom otkupljenja, prinio za sve grijeha svijeta zadovoljštinu, ne samo, koliko to iziskuje pravda, nego još više. Njegova je zadovoljština bila neizmjerna — *satisfactio infinita* i zato preobilna i općenita, *superabundans et universalis*.

No Krist nije svojom smrću prinio Bogu samo zadovoljštinu za grijeh, nego nam je zaslužio i milost, koja se grijehom gubi, a koja je u svrhunaravnom redu temelj i bit prijateljstva čovjeka prema Bogu, dioništvo Božanske naravi i osposobljenje za svrhunaravno gledanje božanstva u svijetlu slave. I kao što je djelo otkupljenja, u koliko nosi na sebi karakter zadovoljštine, neizmjerne cijene, moćno da dađe zadovoljštinu za bezmjerni broj grijeha, tako je ono, u koliko nosi na sebi biljeg zasluge, također izvor bezbrojnih milosti. No još i više. Nije Krist samo prinio preobilnu i neizmjernu zadovoljštinu za naše grijeha i zaslužio preobilje milosti, nego je postao i vrhovni gospodar sviju milosti. Dok su Kristovo utjelovljenje i smrt nama omogućili sticanje milosti s neba, dotle su samome Kristu stekli pravo, da ih dijeli suverenom vlasti. Kristova zadaća, koja je stajala u nuždi, da za nas prolije svoju krv kao cijenu otkupljenja, stekla mu je povlasticu, da sva milost silazi k nama preko njegove svete čovječnosti, jednako košto se životni sok u mladice razlijeva izvirući iz plodnoga čokota.

Tako je evo Krist svojom smrću na drvetu križa potpuno pomirio čovječanstvo s Bogom i time postao posrednik između Boga i ljudi.

Da nam pojam Kristova posredništva u cjelokupnom djelu otkupljenja bude jasan, naročito u poredbi s posredništvom i saradnjom Bl. Djevice Marije, treba da ga malo razmotrimo.

Za pojam su posredništva uopće uvijek nužna dva člana, koje među sobom približuje, pomiruje i ujedinjuje netko treći. Ovaj treći treba ponajprije da je sam vezan s jednim i s drugim

od onih članova, koje treba da poveže i ujedini. Prije moralnog posredništva stoga, koje stoji u zbliženju i pomirenju, potrebno je ontološko posredništvo, t. j. neka odlika, dostojanstvo i čast, na temelju koje posrednik može da se približi i posreduje između višega i nižega.

Stoga i pojam Kristovog posredništva sadrži u sebi dva elementa: sjedinjenje Božanske i čovječje naravi u jednu fizičku osobu i moralno djelovanje, kojim je Krist jednak s Bogom po svojoj božanskoj naravi, jednak ljudima po svome čovječanstvu približio među sobom ove dvije naravi, da među njima vlada mir prema riječima apost. Pavla: »jer je htio, da po njemu pomiri sve sa sobom, učinivši mir krvlju njegovom na križu« (Kološ. I. 20.). Kristovo stoga posredništvo, kako nam ga rišu izvori objave nije jednostavno nego dvostruko. Krist je stvarni, ontološki posrednik između Boga i ljudi, primivši na sebe ljudsku narav; on je i moralni, da tako kažemo, posrednik, koji je djelima svojim, napose pak smrću svojom na križu nadopunio ontološko ujedinjenje čovjeka s Bogom i u moralnom pogledu zasluživši čovjeku oprostjenje grijeha i uspostavu milosnog reda. Ovo je jedno i drugo Kristovo posredništvo, kako vidjesmo, u veoma uskoj vezi. Što više oba sačinjavaju tek jedno potpuno posredništvo, jer je ontološko posredništvo (*mediatio per substantiam*) izvršeno zato, da uzmogne doći do posredništva po djelovanju (*mediatio per operationem*). Kad Krist ne bi bio Bog, ne bi bio mogao zadovoljiti neizmjernu pravdu Božju, a kad ne bi bio čovjek, ne bi bio mogao zadovoljiti u ime naše. Moralno posredništvo pretpostavlja kao nužni temelj i preduvjet naravno, ontološko posredništvo prema riječima sv. Augustina: »Posrednik među Bogom i ljudima trebao je da imade nešto slična Bogu, nešto slična ljudima: da ne bi, sličan u obojemu ljudima, bio daleko od Boga; ili (da ne bi) u obojemu sličan Bogu, daleko bio od ljudi, te tako ne bi bio posrednik« (Confess. Lib. 10, cap. 42.).

Prema ovom što rekosmo jasne su nam odlike Kristovog posredništva. On ponajprije nije posrednik po milosti, *ex gratia*, nego pravni naslov na posredništvo imade po svojoj naravi, postavši po hipostatskom ujedinjenju autorizovana glava roda ljudskoga. On je nadalje općeniti posrednik zasluživši milost za sve ljude i sva vremena. »Zato i može za uvijek spasiti

one, koji po njemu dolaze k Bogu, kad svagda živi, da ih zagovara« (Hebr. 7. 25.). Njegovo je posredništvo, jer se temelji na neizmjernejoj zadovoljštini, samo po sebi dostatno i za svoje upotpunjenje ne treba ništa, što bi mu umnažalo unutarnju snagu i vrijednost. Ako gledamo na način, kako Krist sada vrši svoje posredništvo treba reći, da on to posredništvo vrši kao naš vrhovni svećenik, učitelj i kralj, a ponajpače kao zaslužni meritorni uzročnik i daritelj milosti. Krist je dakle naš posrednik u čitavom opsegu svrhunaravnog života. I upravo zato, jer je on posrednik kod rađanja, učvršćivanja i umnožanja našeg svrhunaravnog života, zove se Krist *caput gratiae*, glava i izvor svih svrhunaravnih dobara.

Iz pojma Kristova otkupljenja i posredništva jasno je, da se svaki drugi rad oko otkupljenja i u opće svako drugo posredništvo, ako ga imade, mora osloniti na Krista, i svoju snagu primiti iz Kristove žrtve i njegovih zasluga, »jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, čovjek Krist Isus, koji daje sebe u otkup za sve« (I. Timot. 2, 5.—6.).

II. Evo kratki prikaz Kristova otkupljenja i njegova posredništva. Moglo bi sada nastati pitanje u kakvom je odnosu Marija prema ovom otkupnom djelu i prema čitavoj posredničkoj službi, kojom se čovječanstvu dijele spomenuti darovi otkupljenja. No puštajući zasad, kako već spomenusmo, s vida, u kakvom je snošaju Marija prema milostima, koje Krist kao naš posrednik sada s neba dijeli (*redemptio in actu secundo*) ispitivat ćemo samo, da li je Marija kao posrednica i saradnica sudjelovala u onom činu, kojim nam je stečeno otkupljenje i zaslužene milosti, koje nam se s neba dijele (*redemptio in actu primo*). U ovom je djelu Marija, kako već rekosmo, prava saradnica, tako da se s pravom može nazivati suuzročnica i posrednica našega spasenja.

Posredništvo i saradništvo Marijino pokazat ćemo najprije općenito t. j. iznijet ćemo iz objave dokumente, prema kojima Marija saraduje s Kristom čineći s njime jedan jedinstveni, nedjeljivi princip u otkupljenju. U tome djelu stoji ona, dakako uvijek u nužnoj ovisnosti prema Kristu, kao službena i nerazdruživa Kristova saradnica, suuzročnica i posrednica. Pokazavši ovo načelno stajalište Marijino u djelu otkupljenja kao nedjeljive družice, prikazat ćemo tada specijalne načine,

kako je ona kod otkupljenja kao njegova nužna suuzročnica sudjelovala.

1. Načelno stanovište Marijino kod djela otkupljenja uopće.

a) Prvi i snažni dokaz, koji nam pruža objava u potvrdu, da Marija imade u djelu otkupljenja uopće neko principijelno, službeno stanovište uske saradnice i suuzročnice, jest praevanđelje (Gl. I. M. Bover: *Universalis B. Virginis Mediatio ex Proto Evangelio demonstrata* Gregor. an. V. 1924.). U Gen. 3, 15, čitamo:

»Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius: ipsa conteret caput tuum, et tu conteres calcaneum ejus«.

— »Neprijateljstvo ću postaviti između tebe i žene i sjemena tvoga i sjemena njezina: ona će satrti glavu tvoju, a ti ćeš vrebati na petu njezinu«.

Prije nego iz ovih riječi izvedemo dokaz treba da stavimo neke opaske.

a) U hebrejskom tekstu stoji: »ipsum conteret caput tuum«, a u Vulgati: ipsa conteret«. Međutim odatle nema za argumentaciju nikakve teškoće. Po tridentinskom naime saboru Vulgata je autentična u svim dogmatskim tekstovima tako, da se misao, koja je jasno sadržana u takvim tekstovima, bez svake sumnje barem negdje nalazi u objavi stvarno sadržana. Nadalje u prvom dijelu teksta, u kojem nema razlike u hebrejskom i Vulgati (Inimicitias ponam inter te et mulierem) sadržano je stvarno već sve ono, što se nalazi u drugom dijelu te se dosljedno potpuni i valjani argumenat može izvesti već iz samog tog dijela.

β) Zmija, kojoj govori Gospodin, jest đavao, koji je »ubojica ljudi od početka« (Iv. 8, 44.); »Zmaj veliki, stara zmija, koja se zove đavao i sotona, koji vara sav svijet« (Otkriv. 12, 9.); »Zavišću đavla unišla je smrt na svijet« (Mud. 2, 24.).

γ) Prema spomenutim riječima Bog proglašuje neprijateljstvo i borbu te obećaje pobjedu. Iz neprijateljstva se razvija borba, koja svršava pobjedom žene i njezina sjemena. Neprijateljstvo postavlja sam Bog i to sa svrhom, da iz tog i zbog tog neprijateljstva nestane ropstva đavolskoga, koje je nastalo

po grijehu. Očito je to s toga, što Bog ovo neprijateljstvo oglasuje s toni kao kaznu zato, što je zaveo čovjeka. Ovo je neprijateljstvo obostrano, kako pokazuje riječ i z m e đ u — i n t e r. Bog evo povrh onog neprijateljstva, koje postoji između đavla i čovjeka, stavlja protiv đavla i sjemena njegova neprijateljstvo žene i njezina sjemena. To neprijateljstvo ne ostaje mrtvo, pasivno, nego postaje aktivno, razvija se u borbu, u kojoj će sjeme ženino nastojati satrti glavu zmiji, a zmija sjemenu. U toj borbi dakako sudjeluje i žena, jer se odmah na početku u prvom dijelu Gospodnjih riječi spominje neprijateljstvo žene i zmije. Svršetak ove borbe jest, kako spomenusmo, pobjeda sjemena i žene protiv đavla, jer će sjeme satrti glavu zmiji.

δ) Ovom pobjedom označena je obnova i popravak onog rasula, koje je uveo đavao, naime rasula po grijehu i smrti. Preko spomenute pobjede zadobit će ljudski rod nanovo izgublenu pravednost i besmrtnost. Nadalje treba spomenuti, da borbu sjemena i žene ne bi potpuno shvatio onaj, koji bi rekao, da je ta borba samo u tome, što u protimbi s đavlom žena i njezino sjeme posjeduje svetost i svrhunaravni život. Ta je borba potpuno shvaćena jedino onda, ako u ženi i sjemenu gledamo snagu posvećivanja i oživljavanja t. j. moć uništiti grijeh i smrt, koja je cilj borbe sotone.

ε) Žena o kojoj govori praevandjelje jest Marija. Kao što je odmah jasno, da je sjeme ženino Krist, tako je ujedno također očito, da je žena u praevandelju Marija.

Neki bi doduše htjeli, da je to Eva, no bezrazložno. Žena naime, o kojoj je ovdje govora, ističe se kao nešto posebno, kao neprijateljica đavlu, kao što je i njezino sjeme neprijatelj đavlu i sjemenu njegovu. Kad bi dakle ova žena bila Eva, značilo bi to, da je Eva iz vražje prijateljice nastala njegova neprijateljica, ustavši protiv njega u borbu, povukavši sa sobom u borbu svoje sjeme. Kad bi to stajalo, značilo bi, da je cijeli ljudski rod odmah istrgnut iz ropstva đavla i grijeha, obnovljen, a djelo vražje porušeno; drugim riječima, da je rod ljudski odmah iza grijeha izbavljen i spašen tako, da Krista kao otkupitelja ne bi ni trebalo. Nadalje, kad bi žena praevandjelja bila Eva, ne razumijemo, zašto bi je Bog proklinjao i tjerao iz raja zemaljskoga. Eva se na koncu ne može zvati neprijateljica

vragu, jer je po grijehu pala u vlast vrazju. Jednako se ne može neprijateljem vrazjim zvati ni Evino sjeme. Sjeme naime Evino jesu njezina djeca t. j. svi ljudi. No to su ujedno i djeca Adamova, koja su sva grješna po riječima sv. Pavla: »Svi naime sagriješiše« (Rim, 3, 23.).

Ona dakle obećana žena nije Eva nego Marija, kojoj jedinoj u čitavome sv. Pismu odgovara ono, što se u proroštvu praevandelja govori.

ξ) Pitanje je nadalje, što je s j e m e z m i j i n o — semen serpentis?

To su zli dusi i ljudi, koji čine djela vrazja prema riječima Gospodnjim: »Đavao je vaš otac, i hoćete da činite želje svoga oca. On je bio ubojica ljudi od početka« (Iv. 8, 44.). O njima piše sv. Ivan: »Koji čini grijeh od đavola je, jer davao griješi od početka. Zato se javi Sin Božji, da razori djela đavolska. Svaki, koji je rođen od Boga, ne čini grijeha, jer njegovo ime ostaje u njemu i ne može griješiti, jer je rođen od Boga. Po tom se poznaju djeca Božja i djeca đavla. Svaki koji ne čini pravde nije od Boga...« (I. Iv. 3, 8—10.).

η) Treba također riješiti pitanje što je s j e m e ž e n i n o?

To je u prvom redu Krist prema riječima: »Zato se javi Sin Božji, da razori djela đavolska« (I. Iv. 3, 8.). »Budući da djeca imaju krv i tijelo, i on to isto uze, da smrću satre onoga, koji ima silu smrti, t. j. đavla i da izbavi one, kojigod od straha smrtnoga u svem životu svojem bijahu robovi« (Hebr. 2, 14, 15.). Stoga Krist sam kaže: »Sad je sud ovome svijetu; sad će vladar ovoga svijeta biti bačen napolje« (Iv. 12, 31.). O tom međutim nema nikakve sumnje, jer je nauka čitave Crkve, otaca i bogoslova, da je Krist obećano sjeme žene, koje je izvelo pobjedu nad đavlom i provelo obnovu čovječanstva.

Sjeme ženino jesu nadalje svi vjernici prema riječima otkrivenja: »Izbačen bi zmaj veliki, stara zmija, koja se zove đavao i sotona... Zbačen je tužitelj braće naše... I oni ga pobijediše krvlju zavjeta...« (Okr. 12, 9—11.). Opet sv. Ivan piše: »Pišem vam mladići, jer ste nadvladali onoga, koji je zao« (I. Iv. 2, 13—14.). Sv. Pavao: »A Bog mira neka satre sotonu pod nogama vašima skoro« (Rim, 16, 20.). Budući dakle, da s jedne strane i vjernici satiru glavu sotoni, a s druge

je strane to vlastitost samo sjemena žene, slijedi, da se vjernici pribrajaju sjemenu žene.

Nakon ovoga, što rekosmo, treba da pokažemo iz pravandjelja i samu opstojnost i narav Marijine saradnje kod otkupljenja.

Saradništvo Bl. Djevice Marije u otkupljenju čovječanstva sadržano je i odsjeva nam iz snošaja, u kojem se ona nalazi prema Evi; nadalje iz neprijateljstva prema zmiji i iz veza, u kojem stoji prema Kristu.

Kakav je pak odnošaj Marije prema Evi? Među njima postoji sličnost u oprečnom djelovanju. Eva je naime saradivala kod propasti čovječanstva. Slično saraduje Marija, ali kod oprečnog djela, kod otkupljenja. Da uistinu postoji ova sličnost u oprečnom djelovanju očito je iz praevandelja. Adam naime kaže Gospodinu: »Žena, koju si mi dao za družicu, dala mi je sa drveta i jeo sam« (Gen. 3, 12.). Žena pak ispričavajući se, odgovori: »Zmija me je prevarila i jela sam« (Ib. 13.). Tada kaže gospodin Bog zmiji: »Jer si to učinila, prokleta si. Neprijateljstvo ću metnuti između tebe i žene« (Ib. 14.—15.). Kao da Bog hoće da kaže đavlu: »Zaveo si ženu i pomoću nje muža. Ja ću stoga podići drugu ženu i po njoj drugoga muža, koji će tvoje djelo i njihovi grijeh uništiti i ispraviti«. Protiv žene dakle, koja prouzročuje propast, iznosi se žena, koja donosi obnovu. Protiv Eve, koja određenim načinom sudjeluje kod propasti, iznosi se Marija, koja će jednakim načinom sudjelovati kod oprečnog djela — kod otkupljenja.

Da je Marija uistinu saradnica otkupljenja, važno je sada ispitati, da li je Eva uistinu bila neposredna, moralna i universalna uzročnica ljudske propasti. jer ako je Eva uistinu takva uzročnica propasti, onda je Marija zbog sličnosti svoje s Evom u oprečnom djelu, takova uzročnica spasenja. Drugim riječima: Mariji se ne bi moglo nijekati pravo saradništvo i suuzročništvo kod otkupljenja.

Eva je međutim doista bila onakva uzročnica naše propasti, kako smo spomenuli. Ona je doista Adamov grijeh, koji *transfusum omnibus inest unicuique proprium* (Conc. Trid. Sess. V, 3) uvela i prouzročila. Eva naime nije bila samo čista prigoda Adamu za grijeh, nego je Adama zavela na grijeh, kao pravi moralni uzrok, svojom molbom, savjetovanjem, nagova-

ranjem i nuđenjem zabranjenog voća. To je posve jasno rečeno u Genezi: »Jer si slušao glas žene svoje i jeo s drveta, što sam ti zabranio, da ne jedeš s njega, prokleta zemlja u djelu tvojemu...« (3, 7). Da je Eva općenita uzročnica, t. j. uzročnica grijeha sviju ljudi, jasno je odatle, što je grijeh, na koji je navela Adama, grijeh sviju i počelo sviju nevolja, koje su kao kazna za grijeh došle na čovječanstvo. Eva je i direktna uzročnica grijeha, ne direktna fizična, ali svakako direktna uzročnica moralna. Moralni direktni uzrok naziva se onaj, koji barem in confuso, predviđa sve, što je skopčano s njegovim činom, pa ipak taj čin izvrši. Za sve posljedice takvog čina on se naziva i jest direktni uzrok. Nema pak nikoje sumnje, da je Eva jednako kao i Adam poznala zakon o djeljenju milosti, zakon, po kojem je dijeljenje milosti, dosljedno spas ili propast roda ljudskoga, ovisno o pokornosti ili nepokornosti Adamovoj. Ako je dakle Eva, predviđajući, što je povezano s Adamovim grijehom, ipak taj grijeh htjela i Adama na nj nagovarala, slijedi, da je ona htjela i propast čitavoga roda ljudskoga. Stoga se i kaže: »Žena je učinila početak grijeha i po njoj svi umiremo« (Eccl. 25, 33.).

Da je Eva uistinu moralna, direktna, universalna uzročnica pada roda ljudskoga, vidi se također iz isporodbe s đavlom. Po priznanju naime sviju đavao je općeniti i neposredni uzrok grijeha sviju ljudi i njihove propasti. A ipak taj đavao nije u fizičkom redu tako direkte i neposredno uzročio grijeha i propasti kao Eva, jer je u fizičkom redu bio najprije nagovor zmije, onda grijeh Evin, a zatim Adamov. Dakle se i Eva s pravom zove i jest moralni, direktni i universalni uzrok propasti roda ljudskoga.

Eva je dakle moralna uzročnica pada. No u otkupu roda ljudskoga imade Marija, kako već spomenusmo, sličnu ulogu kao Eva kod pada. Dakle Marija je univerzalna, direktna i moralna uzročnica i saradnica spasenja. Nju je Bog prema riječima: »Neprijateljstvo ću postaviti između tebe i žene...« izabrao kao sredstvo, kao instrumenat za otkup čovječanstva, pak se zato s pravom zove posrednica našeg spasenja.

Međutim treba da ovo izlaganje još malo osvjetlimo. Da osvjetlimo onu naime tvrdnju, da oprečni snošaj, u kojem stoji Marija prema Evi, znači za Mariju i donosi njoj pravu moralnu

uzročnost u otkupnom djelu, onakvu naime uzročnost, kakvu je Eva imala sarađujući kod naše propasti. Ponajprije da je među Marijom i Evom opreka, jasno smo pokazali. Da ta opreka znači za Mariju uzročnost, koja je doduše u oprečnom djelu, slična uzročnosti Evinoj, razjasnit ćemo jošte nekim opaskama. Protimba, naime, opozicija jedne i druge žene, o kojoj nam govori geneza, nije statična, mrtva, nego dinamička, živa, djelatna. Ne stavlja se naime u protimbu naprosto žena prema ženi, nego ženi, koja djelotvorno uzrokuje grijeh i donosi propast suprostavlja se žena, koja djelo prve žene jednako djelotvorno popravljiva. Ako je dakle uzročnost Eve prema padu čovječanstva bila universalna i direktna, onda je i uzročnost Marije, koja je sličnu djelatnost upotrijebila kod dizanja roda ljudskoga, jednako u moralnom redu universalna i direktna. Konkretni način ove uzročnosti i saradnje kod otkupljenja, pokazuje nam evanđelje i tradicija. Privolom naime svojom na upućenje Sina Božjega, o kojoj je ovisilo onakvo spasenje roda ljudskoga, kakvo je zamislio Bog, počela je Marija razvijati svoju uzročnost u djelu otkupljenja. Po toj je privoli postala Marija supočelo čitavoga otkupnoga djela. Međutim dok za taj konkretni način znademo iz evanđelja i tradicije, očito nam je evo iz Geneze, da je djelatnost Marijina, koja se suprotstavlja djelatnosti Eve, isto tako kao i djelatnost Eve, u otkupu čovječanstva utjecajem svojim direktna i opsegom svojim universalna.

Da je Marijina uzročnost u otkupnom djelu čovječanstva direktna i universalna, potvrđuje se iz snošaja, iz neprijateljstva, u kojem je ona prema zmiji, đavlu. Nema naime dvojbe, da je neprijateljstvo vražje direktno prouzročilo propast čitavoga roda ljudskoga. Treba stoga da jednakim načinom sudjeluje Marija kod otkupa čovječanstva, t. j. direktno i universalno. Universalnost Marijine suradnje kod djela otkupljenja vidi se također iz toga, što ona borbu protiv đavla vodi združena sa sjemenom, s Kristom. Njezina je dakle saradnja obujmom tolika, kolika i Kristova, t. j. universalna.

Protiv ovih naših izvoda Sv. Pisma ustaju neki, koji govore, da se sve ono, što o Marijinom posredništvu u djelu otkupljenja čitamo u praevanđelju, dade lagano istumačiti samo fizičkim Marijinim materinstvom. Dakako ako je tako,

onda slijedi, da je uzročnost i posredništvo Marijino kod djela otkupljenja samo indirektno u toliko, koliko je rodila Spasitelja, s čijem otkupnim djelom nema ona nikakve veze.

Spomenuta poteškoća vrijedila bi možda u onom slučaju, kad bi u praevandelju stajalo, da će obećana žena (Marija) biti samo majka sjemena. No uz fizičko materinstvo ondje je obećano troje: ona će biti i u svojoj osobi, a osobito svojem djelovanjem, u protivnom smislu ono, što je bila Eva; ona će nadalje biti neprijateljica i protivnica zmiji te s njome voditi borbu; i ona će konačno uz sjeme, koje će proizvesti spasenje i obnovu, biti usko združena i to i s njegovom osobom i s njegovim djelom. Posredništvo i uzročnost Marijino u spasenju izvodimo ne samo iz materinskog njezinog odnošaja prema sjemenu, nego iz ovog trostrukog njezinog odnošaja: što je u oprečnom djelu slična Evi, što je protivnica zmiji i s njome vodi borbu te konačno, što je najuže spojena i združena s osobom i djelom sjemena, koje će ovršiti obnovu. Marijina dakle neposredna saradnja kod otkupnog djela ostaje netaknuta.

Tako nam evo praevandelje daje jaki dokaz načelnog stanovišta Marijina kod djela otkupljenja kao universalne i direktne saradnice i suuzročnice našeg otkupljenja.

b) No načelno stanovište Bl. Djevice Marije kao prave saradnice i suuzročnice u djelu našega otkupljenja, koje nam je tako jasno zasvjedočeno u praevandelju, nalazi u preobilju dokumenata sv. otaca veoma čvrstu potkrepu i divno osvjetljenje.

a) Sv. oci da protumače sudjelovanje i uzročnost Marijinu kod djela otkupljenja isporučuju je ponajprije s Evom. Kao što je naime Eva sudjelovala kod Adamova grijeha, tako je i Marija sudjelovala kod otkupljenja. Kao što je Eva uzročnica naše propasti, tako je Marija uzročnica našega otkupljenja.

Da iz preobilja otačkih svjedočanstava navedemo barem nešto! — Sv. Augustin veli: »Po ženi smo otpremljeni u propast, po ženi nam je povraćen spas.«¹ Sv. Jeronim: »Smrt po Evi, život po Mariji.«² Na drugom opet mjestu: »Jedan je po ženi sunovraćen, a sada je po ženi sav svijet spašen. U dušu

¹ Serm. 289. 2. M. P. L. 38, 1308.

² Epist. 22, 21., M. P. L. 408.

tj dolazi Eva, ali pomišljaj na Mariju: ona nas je izbacila iz raja, ova nas natrag vodi u nebo«. ³ Bazilije Seleucijski († c. 459.) drži općenitim načelom, da je Bog »liječeci rane protivnim lijekovima« na mjesto staroga Adama postavio Krista, mjesto Eve, Mariju.⁴

Irenej († 202.) veli: »Kao što je ona (Eva) ... i za sebe i za cijeli rod ljudski postala uzrokom smrti, tako je i Marija ... i sebi i čitavome rodu ljudskome postala uzrok spasenja ... Što je naime Eva svezala po nevjeri, to je Djevica Marija razriješila po vjeri.«⁵ Tertulijan: »Eva je povjerovala bila zmiji; Marija povjerava Gabrijele. Što je ona vjerujući skrivila, ova je vjerujući izbrisala.«⁶ Sv. Epifanije († 403.): »Eva je rodu ljudskome donijela uzrok smrti, po kojoj je smrt unešena na svijet; Marija je dala uzrok života, po kojoj nam je proizveden život.«⁷ Sv. P. Chrysolog († 450.): »Ova (Marija) majka je onih, koji žive po milosti, ona (Eva) majka je onih, koji umiru po naravi.«⁸

S. Proklo († 447.): »Po ženi smrt, po ženi život: po Evi propast, po Mariji spas. Ona pokvarena slijedila je zavodnika, ova neozleđena rodila je Spasitelja.«⁹

Andrija Kretski († 728.): »Obazreo se na poniznost službenice svoje, odmah odlučujući, da prvo Evino prokletstvo satire.«¹⁰

S. Sofronije, patriarha Jerusalemski († 638.) pozdravlja Mariju: »Uistinu blažena Ti među ženama, jer si Evino prokletstvo pretvorila u blagoslov.«¹¹

Alberto V. († 1280.) govori za Mariju: »Nije se (kod navještenja) smjela nazvati imenom Eve, jer je u stvari i po učinku u svemu bila oprečna njoj: ona je naime osudila, ova

³ Tract. de Ps. XCVI.

⁴ Or. III., in Adamum; M. P. G. t. 85, col. 61.

⁵ Contra haer. I. III, cap. 22; M. P. G. 959.—960.

⁶ M. P. L. 2, 782.

⁷ Adversus haeres., lib. III. t. 2.; M. P. G., t. 42, col. 728—729.

⁸ Serm. 140 de Assumpt. M. P. L. 50. Sp. 576.

⁹ De Symbolo, serm. ad catechumenos, cap. IV. n. 4.; M. P. L. t. 40, col. 655—656.

¹⁰ Or. XII. In dormitionem sanctissimae Deiparae Dominae nostrae; M. P. G. t. 97, col. 1056, 1057.

¹¹ Or. II., in SS. Deiparae Annuntiationem; M. P. G. t. 87 c. col. 3241, 3242, n. XXII.

spasila: ... ona je sve rodila za smrt, ova za nebo: ona počelo smrti, ova počelo preporođanja; ona je prešla i učinila da smo i mi prešli iz milosti u krivnju, ova je uskrsla i učinila, da i mi s njome uskršavamo na milost; ona je svome mužu prigoda za propast, ova mužu pomoć u otkupljenju...¹²

Sv. Bonaventura († 1274.): »Ona žena, naime Eva, istjerala nas je iz raja i prodala; ova nas je natrag dovela i otkupila«.¹³

S. Petar Damiano († 1006.): »Po ženi uliveno je prokletstvo zemlji, po ženi vraća se blagoslov zemlji«.¹⁴

S. Ivan Damašćanski († 754.): »... Premda je naime prva Eva postala kriva za prestupak, te je preko nje dok je služila zmiji, unišla smrt, a ono je Marija pokoravajući se Božjoj volji sama prevarila zmiyu varalicu te svijetu donijela besmrtnost«.¹⁵

U govoru, koji se pridijeva Sv. Ambroziju stoji: »Dakle zlo po ženi, no po ženi i dobro; jer po Evi smo pali, po Mariji stojimo; po Evi bačeni na tlo, uspravljeni po Mariji; po Evi dosuđeni u ropstvo, po Mariji oslobođeni; po Evi zavedeni na zemlji, po Mariji podignuti na nebo«.¹⁶

Sv. Justin Muč. († 163.) kaže, da je Sin Božji po Djevici postao čovjekom, »da istim putem, kojim je po zmiji nepokornost započela, primi i raspad«.¹⁷

Nema nikoje sumnje, da su navedena svjedočanstva jaki odraz vjere kršćanske starine, da je Marija u čitavome djelu otkupljenja načelna saradnica, kaošto je Eva saradnica i uzročnica propasti. Velimo moralna i prava direktna saradnica, jer mi nemamo nikakva prava, da riječi sv. otaca suzujemo. Ako dakle primjerice Irenej, a za njim i ostali oci nazivlju Mariju uzročnicom spasenja, causa salutis, onda je ona doista prava uzročnica bez ikojeg pojmovnog ograničenja.

¹² Mariale, q. 29, § 3; t. c., p. 62.

¹³ De donis Spiritus Sancti, collat. 6, n. 16; op., t. 5, p. 486.

¹⁴ Serm. 46, in Nativ. Beatissimae Virginis Mariae; M. P. L. t. 144. col. 758.

¹⁵ Hom. I. in Nativ. B. V. Mariae; M. P. G. t. 96, col. 671—672.

¹⁶ M. P. G. t. 17, col. 692, n. 2, 4 et 5.

¹⁷ Dialog. cum Tryphone; M. P. L., t. 6.

Snaga je svjedočanstva tradicije dakako još jača stoga, što ona dopire sve do apostolskih otaca. Ova je nauka nadalje svojina sviju kršćanskih crkava, te zbog toga bez svake sumnje vrijedi kao nauka apostolskog podrijetla, koja, kako vidjesmo, tako čvrstu podlogu i divno osvjetljenje nalazi u praobjavi.

No kraj svega što rekosmo, snagu ovog dokaza iz tradicije hoće protivnici da ospore govoreći, da je fizičko materinstvo Božje dostatno, da iscrpi sadržaj, koji se nalazi u poredbi Marije s Evom. Marija je dakle samo u toliko uzrok našega spasenja, samoj nas je to u toliko privela u nebo, uspravila i t. d., u koliko je rodila Krista, koji je sam bez ičije saradnje izveo otkupno djelo. Marija sa samim otkupnim djelom nema nika-ke veze.

No analiza isporodbe Marije i Eve pokazuje, da je ova tvrdnja neispravna. Eva je ponajprije uistinu sudjelovala kod propasti roda ljudskoga. To je istina, koju svi priznaju. Adam je doduše kao glava roda ljudskoga uzrok istočnoga grijeha i to tako, da bi se, makar je Eva sagriješila, sva njezina djeca radala u milosti, kad ne bi bio sagriješio Adam. No kraj toga je ipak očito, da sv. oci, imajući dakako pred očima izvještaj geneze, dopuštaju pozitivni, uzročni utjecaj Eve na našu propast, iako je taj utjecaj u isporodbi s Adamovim utjecajem drugotnog značaja. B. Dj. Marija jest po priznanju sviju i najstarijih sv. otaca nova Eva, koja prema tome prema Kristu kao novome Adamu vrši onakvu funkciju, kakvu je kod propasti prema starome Adamu vršila Eva. Dakle Marija je stvarno sudjelovala kod samog djela otkupljenja.

Ova istina biva nam još jasnija, ako još prosljedimo u analizi poredbe Marije s Evom. Među Marijom i Evom postoji neka sličnost, ali još više neka opreka, antiteza. Ta je antiteza ne samo u osobnim svojstvima, u koliko je n. pr. u jednoj vjera, pokornost, a u drugoj nevjera i nepokornost, nego osobito u službi, koju obje vrše prema ljudima. Među Marijom i Evom s obzirom na njihov odnošaj, službu i djelovanje prema ljudima dvostruka je opreka. Ponajprije Eva postavši nepokorna sama, zavela je na nepokornost Adama i tako postala uzrokom, da je početnu pravednost izgubio Adam, glava roda ljudskoga, i preko njega svi ljudi. Evu nadalje možemo promatrati u odnošaju prema Adamu, u koliko je već grješnica. Kao

takova ona je kao žena s mužem svojim Adamom sudjelovala kod propasti svojih potomaka začimajući i rađajući s njime djecu okaljano grijehom. Budući pako da je po tradiciji potpuna opreka, antiteze između Eve i Marije i to upravo u njihovom djelovanju, službi i snošaju prema ljudima, očito je, da je Marija u jednom i drugom pogledu u svome djelovanju oprečna Evi. U koliko je Eva zavela na grijeh Adama i time postavila uzrok naše propasti, protivi joj se Marija barem u toliko, u koliko je dala Krista, začetnika spasenja. U koliko je opet Eva bila saradnica Adamova u našoj propasti kao njegova žena, opet joj stoji u oprečnom stavu Marija, koja je kao zaručnica i pomoćnica novoga Adama, združena s Kristom u djelu otkupljenja. Da među Evom i Marijom postoji ova antiteza, osobito u ovom posljednjem smislu, nije teško dokazati. Jer i ako sv. oci opreku među Evom i Marijom ne osvijetljaju uvijek s obzirom na sve momente, u kojima ta opreka postoji, a ono ipak stoji, da se ova protimba baš u posljednjem smislu kod sv. otaca jasno pretpostavlja. Temelj naime čitave isporodbe među Marijom i Evom jest princip obnovljenja (*recirculatio*) t. j. Bog je htio jednakim osobama i na jednaki način, ali dakako u oprečnom smislu, proizvesti obnovu roda ljudskoga, na koji je način izvedena propast. Ova je nauka kod sv. otaca jasna. Sv. Augustin izričito kaže: »Istim stupnjevima po kojima je ljudska narav propala, spasena je po Gospodinu Isusu Kristu; Adam ohol, ponizan Krist, po ženi smrt, po ženi život, po Evi propast, po Mariji spas.« Međutim sudjelovanje stare Eve kao zaručnice i žene staroga Adama bilo je kod propasti roda ljudskoga veoma važan elemenat. Potrebno je stoga da kod obnove roda ljudskoga nađemo baš u tom pogledu Evi, u koliko je naime kao žena s Adamom u bračnoj vezi rađala griješnu djecu, protivan elemenat t. j. novu Evu, koja kao zaručnica novoga Adama s njime u nerazdruživoj vezi duhovnog bračnog odnošaja sudjeluje kod obnove. Ovaj odnošaj i službu te dosljedno stvarnu suuzročnost Marijinu u samom djelu otkupljenja nužno treba da priznamo, jer bi inače princip rekapitulacije i recirkulacije, o kojoj na temelju praobjave tako očito govore sv. oci, bio potpuno manjkav.

Iz svega je ovoga očito, da samim fizičkim materinstvom božjim nikako nije iscrpljena ona nauka, na koju pomišljaju sv.

oci, kad u poredbi Marije s Evom hoće objasniti Marijinu saradnju kod djela otkupljenja.

β) Međutim dok iz paralele Marija-Eva, koju toliko naglašuju sv. oci, dokazujemo najužu vezu Marijinu s čitavim djelom otkupljenja, treba za ilustraciju ovog Marijinog stanovišta naglasiti još nešto.

Za Marijinu naime saradnju kod djela otkupljenja odlučno je pitanje, koje značenje imade njezina poslušnost, njezin »Fiat« na anđelovu vijest o utjelovljenju, koju toliko spominju sv. oci. Ako je Marijin »Fiat« bio samo jedan vanjski uvjet inkarnacije, da Bog kasnije sve u otkupnom djelu čini sam, onda je Marijina privola samo njezina osobna zasluga, dok kod čitavog ostalog otkupnog djela ona nema nikakve suradnje i sve se njezino sudjelovanje iscrpljuje fizičkim materinstvom Božjim. Ili je možda po nacrtu i planu Božjem tako, da preko ove privole kao moralnog i zaslužnog djela ulazi Marija u princip otkupljenja, u koliko se naime ova Marijina poslušnost i slobodna volja ujedinjuje i veže s voljom i poslušnošću Kristovom te se tako po odredbi Božjoj s njime i po njemu prima i ulazi kao pravi suuzrok u onaj cjelokupni princip, kojemu kao direktnom uzroku zahvaljujemo otkupljenje u čitavom njegovu opsegu.

Pitanje je dakle, da li je Marijina poslušnost po odredbi Božjoj primljena, da sjedinjena s Kristovom poslušnošću postane jedinstveni princip otkupljenja.

Nema nikoje sumnje, da Marijina poslušnost ulazi u princip otkupljenja u onom slučaju, ako nam se Marijina slobodna volja i njezina privola u dokumentima tradicije javlja povezana s otkupnom voljom Kristovom i s njegovim posluhom, te se tako povezana s Kristovom voljom naziva uzrokom spasenja. Nema pak također nikoje sumnje, da nam tradicije o tom daje dovoljno dokaza. Marijin se posluh kao druge Eve općenito, kako vidjesmo, dovodi s cijelim otkupnim djelom u takvu vezu, da tek Kristova volja i Marijina odluka sačinjavaju istom potpuni princip spasenja, kao što je neposluh Eve s neposluhom Adamovim sačinjavao potpuni princip pada roda ljudskoga.

Da uz navedene dokumente sv. otaca navedemo još barem neke. Sv. Epifamije kaže: »Quoniam vero cum adhuc virgo in hortis Eva degeret, per contumaciam apud Deum offenderat, ideo gratia propria ab Virgine manavit obedientia, postquam

circumfusi corpore Verbi sempiternaeque vitae de coelo est nuntiatus adventus«. ¹⁸ Dakle upravo se posluš Marijin označuje kao izvor milosti, kao što se neposluš Evin smatra izvorom grijeha. Marija se dakle smatra supočelom kod djela otkupljenja, u koje je supočelo privedena po svome posluhu.

U ovom je smislu važno nedavno otkriveno Irenejevo djelo: *Εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος*: Dokaz apostolskog propovijedanja, gdje stoji ovo: »Kao što je zbog neposluha jedne djevice čovjek udaren i pao mrtav, isto je tako po djevici, koja se pokorila Bogu, natrag zadobio život posredstvom u čovjeku razvijenog života.... Jer bilo je potrebno i dostojno opet usavršiti Adama u Kristu, da besmrtno proguta smrtno i Evu usavršiti u Mariji: da Djevica, postavši odvjernica djevica, razriješi i poništi djevičanski neposluš djevičanskim posluhom«. ¹⁹

Ovo je svjedočanstvo, rekosmo, veoma važno. Kaže se ondje: »bilo je, potrebno« obnoviti Adama u Kristu i Evu u Mariji. To jest bilo je prema premudroj odredbi i u nacrtu Božjem, da mjesto starog Adama dođe novi, koji će uništiti djelo prvoga, i mjesto stare Eve da dođe nova, Marija, koja će svojim posluhom natrag uspostaviti ono, što je Eva svojim neposluhom porušila. Kao što je dakle Eva združena s Adamom, tako je Marija dodijeljena Kristu, da u njegovom spasonosnom djelu bude družica i pomoćnica. Posluš Djevičin uzimlju dakle svoci kao vrata, preko kojih Marija ulazi, da s Kristom sačini jedan jedinstveni princip otkupljenja.

Dakako dokaznu moć ovog argumenta htjeli bi osporiti oni, koji kažu, da se Evin neposluš nipošto ne može uzeti kao uzročnik istočnoga grijeha. Dosljedno ni Marijin se posluš ne može uzeti u uzročnoj vezi prema djelu otkupljenja.

Mi smo međutim tokom našeg raspravljanja vidjeli, kako je ova tvrdnja neistinita. Poznavajući zakon o dijeljenju milosti, koja će zavisiti od Adama, ona je ipak Adama na grijeh nagovarala i svjetovala. Time je dakako, iako ne primarna, a ono ipak postala prava uzročnica pada roda ljudskoga, košto je to tradicija i izričito naziva.

¹⁸ Adv. haer. I. 3.

¹⁹ Gl. Bittremieux de Mediatione universali p. 104.

Ako je pak prema tradiciji Bl. Djevica Marija nova Eva, koja kod otkupljenja onako sudjeluje košto Eva kod propasti, očito je, da je Marija prava uzročnica samog otkupnog djela.

Sv. oci dakle, kako vidjesmo, sjedinjuju Mariju s Kristom kao Evu s Adamom, volju i poslušnost Marijinu s voljom i poslušnosti Kristovom. Svrha je ovog sjedinjenja po sv. ocima ne darivanje Spasiteljeve osobe nego izvođenje spasenja i novoga života iz Marije i Isusa, košto se naravni život rađa iz sjedinjenja Eve s Adamom. Sv. oci gledaju u Mariji ne samo fizičko materinstvo božje, nego, gledajući Mariju u zaručničkom odnošaju prema Kristu, proširuju njezin utjecaj na saradnju kod samog otkupnog djela, gdje uz Krista — novog muža — u svrhu izvođenja spasenja i milosti stupa kao pomoćnica nova žena — Marija. U ovu suradnju ulazi ona svojom poslušnošću, na temelju koje ju Bog prima kao suuzročnicu, saradnicu i posrednicu otkupljenja.

γ) Ovi naši izvodi divno su potvrđeni činjenicom, da sv. oci do osmoga vijeka nazivaju Bl. Dj. Mariju: »Sponsa Verbi«, »Sponsa Christi«. Nema pak nikoje sumnje, da se Marija može nazivati zaručnicom Riječi, zaručnicom Kristovom ne u koliko je Kristova Majka, nego u koliko s Kristom kao zaručnica sa zaručnikom, sjedinjena s njime »in connubio divino«, kao jedinstveni princip, sudjeluje kod otkupnoga Kristova djela.

Ideja o stvarnoj saradnji Bl. Djevice Marije kod dijela otkupljenja predočena u formi »connubium divinum«, gdje Marija kao zaručnica s Kristom kao zaručnikom dolazi kao princip otkupnog djela, kako spomenusmo, veoma je stara. Nalazeći oslon, u Pavlovoj poslanici na Efežane gl. 5., gdje se govori o tajni zaručničke veze između Krista i crkve, dobivala je sve konkretnije i izrazitije forme, osobito paralelom Marija-Eva, kojom se Bl. Dj. Marija veže uz Krista kao »adjutorium simile«, »sponsa Christi«, »Sponsa Verbi«.

Zanimivo je, kakve razloge navode bogoslovi zato, što nam je uopće čitav nacrt, bit i način otkupljenja, objavljen pod idejom bračne, zaručničke veze (connubium divinum, sacramentum magnum).

Kao temelj i objašnjenje ove istine nalaze u tome, što je fundamentalni zakon čitavoga milosnoga reda: potreba slobodne

saradnje, prema načelu sv. Augustina: »Koji te je stvorio bez tebe, ne će te spasiti bez tebe.« Ovaj princip po mišljenju bogoslova vrijedi i za ekonomiju spasa te dosljedno i za otkupno Kristov djelo uopće. Kod otkupnog djela tražila se prema tome slobodna privola; saradnja čitavog čovječanstva ili jedne ljudske osobe, koja će načelno u ime čitavoga čovječanstva sklopiti savez sa božanstvom i izvesti otkup.

Kao što se dakle kod svakog pojedinca predpostavivši najprije milosni utjecaj Duha svetoga traži za opravdanje vlastita saradnja svakog pojedinca, tako je, slično i kod otkupa čitavoga čovječanstva. Temeljem božjeg preodabranja i uz posebno predhodno sudjelovanje Duha Svetoga potrebna je bila jedna čisto ljudska osoba, da kao »Sponsa Verbi« — zaručnica Riječi u ime cijeloga čovječanstva prihvati ponudeni spas i kod njega stvarno sudjeluje.

U ovom smislu govori sv. Toma o Marijinoj privoli kod anđelova navještaja kao nužnoj: »Da se pokaže, da je neki duhovni brak između Sina Božjega i ljudske naravi. I zato se je preko navještenja iščekivala Djevičina privola u ime čitave ljudske naravi« (*loco totius humanae naturae*). (St. Th. qu. 30. a. 1.) Tako nam *connubium divinum* posve osvjetljuje Božju ideju o ekonomiji našega spasenja. *Connubium* jest po naravi svojoj kontrakt te kao takav traži slobodnu privolu onih, koji se vežu. Zato Marija slobodnom privolom u ime čovječanstva prihvaća navještenje, kojim preko Marije čovječanstvo stupa in *connubium divinum*. In *connubio* je stvarna saradnja obih članova u okviru ženidbenih ciljeva. Prema tome i Marija kao *Sponsa Verbi* in *connubio* divino stvarno sudjeluje u okviru ciljeva, zbog kojih je ovaj *connubium* učinjen, to jest u okviru djelatnosti oko spasenja čovječanstva. I konačno ovaj nam *connubium* označuje karakter Marijine saradnje u otkupljenju. U zaručničkom i bračnom odnošaju čovječanstva i božanstva očito se vidi podložnost i ovisnost čovječanstva u svakom pogledu pak i u samome načinu saradnje. Marija dakle kao predstavniča čovječanstva in *connubio* divino, jest doduše stvarna, direktna saradnica otkupljenja, ali u potpunoj ovisnosti o Kristu.

đ) Imade međutim u tradiciji mnoštvo i drugih argumenata, koji nam odnošaj Marijin prema djelu otkupljenja, što nam je već poznat iz paralele Marija — Eva, još osvjetljaju i utvrđuju.

Marija se ponajprije naziva pomoćnica otkupljenja (adju-
trix redemptionis). Alberto Veliki kaže: »(Ona je bila) po-
moćnica otkupljenja i uspostavila je broji anđela i palog čov-
jeka obnovila«. Pomoćnica u trpljenju, postala je pomoćnica
u otkupljenju« — Adju-trix redemptionis, et angelorum numerum
restauravit — et hominem lapsum reparavit.²⁰ »Censors pas-
sionis, adiutrix facta est redemptionis...«²¹ S. Antonije floren-
tinski govori, da je B. D. Marija jedina, koja je primila povla-
sticu da sudjeluje kod trpljenja, da mogne postati saradnica
otkupljenja: »Sola fuit (B. Virgo) cui datum est per privilegium
communicatio passionis. Cui filius, ut dare posset praemium,
voluit communicare meritum passionis, et ut ipsam faceret par-
ticipem beneficii redemptionis, quatenus, sicut fuit adiutrix re-
demtionis per compassionem, ita fieret mater omnium per re-
creationem«.²² Ferdinando Quirin de Salazar: »Marija je Kristu
Gospodinu kod otkupljenja bila pomoćnica i pomagačica« (ad
redemptionem adju-trix et auxiliatrix).²³

Dionizije Petavius († 1652.) piše: »Petar Damiani kaže, da
smo mi dužnici preblašenoj Djevici i da joj iza Boga imademo
mnogo zahvaliti za naše otkupljenje. No ovo ne bi bila istina,
kad ona ne bi bila *συνεργός* i pomoćnica.«²⁴

S. Anselmo Cant. kaže: »Da po tebi imademo pristup
k Sinu tvome, koji je po tebi spasio svijet« (qui per te redemit
mundum).²⁵ Dionizije Cartusianus: »Svevišnji Stvoritelj — pre-
mudro je uspostavio Spasenje ljudsko; da, kaošto muž nije bez
saradnje žene uništio svijeta, tako niti bez sauzročnice žene ne
otkupi svijeta.«²⁶

S. Thoma a Villanova: po ovoj (Mariji) spašen je
svijet, pakao opljačkan, vrug satrven, nebo otvoreno; ... po
ovoj je smrt uništena milost nađena...«²⁷

²⁰ Marq. q. CL IV.

²¹ Mar. q. XXIX. § 2.

²² Summa, p. 4. tit. 15 cap. 20. § 14.

²³ Pro imm. Deiparae V. Conceptione defensio, cap. 21.

²⁴ De corona Virginis, cap. 5. M. P. L. 96, 292.

²⁵ M. P. L. 158, 961.

²⁶ De praemio et dignitate Mariae lib. 2, Art. 9.

²⁷ In assumptione B. M. V. cont. 5.

Christofor de Vega veli: »Za Djevicu Bogorodicu se kaže, da je drugome Adamu pružila pomoć u djelu otkupljenja.«²⁸

Ne samo to da tradicija naziva Mariju pomoćnicom otkupljenja, nego je naprosto zove otkupljenjem ljudskim (*hominum redemptio*).

S. Efrem kaže: »Ja nemam druge nade niti utočišta nego tebe svojih grijeha otkupljenje.«²⁹ Na drugom je opet mjestu zove: »oslobođenje ropstva — oproštenje prestupaka...« (Prec. 4. Assem. Graec. III, 529—530.)

Bl. Djevica naziva se pače otkupiteljica — *redemptrix* ili suotkupiteljica — *coredemptrix*.

Ferinando Quirin de Salazar: »Reći treba, da je Djevica Bogorodica čitavoga svijeta posrednica ili (neka je slobodno tako reći) otkupiteljica (*Mediatricem* vel *Redemptricem*).«³⁰

Ivan Martinez de Ripalda: »S pravom crkveni oci nazivlju (Bl. Djev. Mariju) otkupiteljicom ljudskog roda i jedinom posrednicom i odvjetnicom našom.«³¹

S. Andrija Kretski: Adam i Eva »u duhu k tebi bogorodice viču: U tebi smo oslobođeni od prvog i negdašnjeg prokletstva otkupljeni.«³²

Sv. Ivan Damaščanski: »Zdravo, po kojoj smo otkupljeni od prokletstva.«³³ S. German Car.: »Nitko nije spašen, osim po tebi (per te) Bogorodice, nitko otkupljen, osim po tebi, Majko Božja.«³⁴ Alfonso Salmeron: »Marija je uzeta od Krista... da bude (ako je tako dozvoljeno reći) suotkupiteljica, posrednica i saradnica spasa roda ljudskoga« (*coredemptrix, mediatrix et cooperatrix*).³⁵

c) Vjeru i izvode starije tradicije usvajaju i noviji bogoslovi. Čujmo primjerice Passagliu, koji je osobiti poznavalac crkvene tradicije istoka i zapada. Kao plod svoga studija o mišljenju sv. otaca iznosi ove rezultate: »Stoga, kad se međusobno

²⁸ Theol. Mar. palaestra 30, certamen 4, n. 1776.

²⁹ Prec. 2. Assem. Graec. III, 525.

21, n. 1—6.

³⁰ Pro immaculata Deiparae Virginis Conceptione defensio cap. 21.

³¹ De ente supernaturali, disp. 79, sect. 11, n. 86.

³² M. P. G. 97, 1322, 1326.

³³ M. P. G. 96, 657—658.

³⁴ M. P. G. 98, 350.

³⁵ Tom. III. Tract. 5, pag. 38.

isporede svjedočanstva i spomenici kršćanske predaje, nalazimo:

I. Da ih imade šest stotina, koja se posvuda upotrebljavaju samo o Djevici pomoćnici i posrednici, a nikad se ova ista ne nalaze rečena o nijednom anđelu ni svecu.

II. Da se složenim formulama označuje Bogorodica kao: posrednica, pobožna posrednica, posrednica između Boga i ljudi, zaista posrednica, zaista dobra posrednica svih, posrednica našeg roda, posrednica znamenitija od svetaca, koja nas oslobađa stare kletve, jedina posrednica, koja može dušu puniti nadom i nakon posrednika posrednica čitavog svijeta.

III. I zato se njoj daje takovo posredništvo, poradi kojega je po opsegu i protežnosti općenita posrednica, šta više i posrednica samih posrednika; a po dostojanstvu i uzvišenosti, ona je ne samo posrednica pred posrednicima, nego i jest, i vjeruje se za nju da jest, jedina posrednica, koja nadilazi domašaj uma i da poslije Bogočovjeka — *θεάνθρωπον* prvog i vrhovnog posrednika, uzastopce slijedi kao posrednica.³⁶ Uz Pasagliu odlično mjesto zauzimlje Scheeben,³⁷ Heinrich, Gutberlet, Terrien³⁸ i mnoštvo drugih odličnih bogoslova. Gutberlet primjerice kaže za Mariju ispoređujući je s Evom: »Kao pomoćnica, stojeći ob strani u svetoj potčinjenosti, a nakon pada kao majka naravnoga života Eva je slika prečiste i presvete Djevice, koj je postavljena u svetoj potčinjenosti uz drugoga Adama i kao majka Špasiteljeva njegova je službenica u djelu našega otkupljenja.³⁹ Najnoviji bogoslovi presnažno također ističu usko Marijinu saradnju kod otkupnog djela. Van Noort u traktatu de Deo Redemptore kaže: »Djevica se, a da se ništa ne oduzme zaslugama i časti Marijinoj, može i mora pozdraviti kao suuzročnica (concausa) našega spasa.«⁴⁰

Njega slijedi preveliko mnoštvo modernih bogoslova, koji na razne načine izrazuju i dokazuju svoju tvrdnju i svoje mišljenje o stvarnoj Marijinoj saradnji kod djela otkupljenja. I. M. Bover

³⁶ De immaculato conceptu n. 1204.

³⁷ Lehrbuch der Dogmatik III. Bd.

³⁸ »La mere de Dieu et la mere des hommes« II. d., sv. 3. i 4. Paris, 1902.

³⁹ Dogm. Handbuch VII., sv. str. 423.

⁴⁰ N. 214.

(Gregorianum an. VI. p. 564—65) navodi poimence veliko mnoštvo bogoslova, koji ne samo što uče stvarnu saradnju Marije kod otkupljenja, nego je izričito nazivlju *suspiratelicom* — *coredemptrix*. Da spomenemo barem neke: A. M. Lepicier,⁴¹ R. M. de la Broise,⁴² E. Campana,⁴³ P. Villada,⁴⁴ E. Hugon,⁴⁵ F. X. Godts,⁴⁶ M. de la Taille,⁴⁷ Van der Meersch,⁴⁸ L. Garriguet,⁴⁹ i t. d.

d) Kao dokaz načelne saradnje Marijine kod djela otkupljenja spomenut ćemo na koncu izjave posljednjih papa, onamo od Pija IX. Za nas je u ovom pogledu od osobite vrijednosti bula pape Pija IX. *Ineffabilis*,⁵⁰ koja radi o bezgrješnom Začecu Bl. Djev. Marije. Bula govori najprije o razvitku ove dogme u nauci, vjeri i životu Crkve te onda nastavlja: »I zaista odlični spomenici nedvoumno svjedoče, da je ova nauka o Bezgrješnom Začecu Bl. Dj., obilježena značajkom objavljene nauke, u samoj Crkvi uvijek postojala i bila, dnevice sve više, u strogom osjećanju i učenju Crkve, razvijana i rasprostranjivana. Oci su naime smatrali svojom najprečom dužnošću, da u knjigama, izrađenima za tumačenje Sv. Pisma i za dokazivanje dogmi, svim silama na mnoge i krasne načine objavljuju i ističu Djevičinu najveću svetost, dostojanstvo, čistoću od svake ljage grijeha i njezinu sjajnu pobjedu nad odurnim neprijateljem ljudskog roda«.

Bula evo dovodi u svezu Marijinu bezgrješnost s njezinom pobjedom nad zmijom, te izvor ovoj nauci nalazi u pravandelju, jer dalje kaže: »Poradi toga navodeći riječi: »Neprijateljstvo ću staviti među tebe i ženu i sjeme tvoje i sjeme njezino« naučavahu (naime sv. oci), da je ovim božanskim prorokštvom jasno i otvoreno bilo dokazano..., da

⁴¹ *L'immaculée Mere de Dieu Coredeptrice du genre humain*, Turnhout 1906.

⁴² *La sainte Vierge*, Paris 1906.

⁴³ *Maria nel dogma cattolico*, Torino-Roma 1923.

⁴⁴ *Por la definicion dogmatica de la mediation universal de la Santisima Virgen*, Madrid 1917.

⁴⁵ *Tractatus dogmatici*, Paris 1920.

⁴⁶ *La coredeptrice*, Bruxelles 1920.

⁴⁷ *Mysterium fidei*, Parisiis 1924.

⁴⁸ *Tractatus de divina gratia*, Brugis 1924.

⁴⁹ *La Virge Marie*, Paris 1924.

⁵⁰ 8. XII. 1854.

su Krist... i... Marija i oboje zajedno u samoj svojoj naravi vidno obilježeni neprijateljstvom protiv đavola. Zato kao što je Krist, posrednik između Boga i ljudi, primivši ljudsku narav uništio rukopis onog, za nas zlosretnog ukaza i na križ ga pribio, tako je presveta Djevica najužim i nerazrješivim vezom s njime (t. j. s Kristom) povezana, zajedno s njime i po njemu vršeći vječno neprijateljstvo protiv otrovne zmijske i najpotpunije nad njime pobjeđujući, neokaljanom nogom satrla njezinu glavu«. Nema nikoje sumnje, da papine riječi pridjevaju formalnu i direktnu saradnju Mariji kod djela otkupljenja. Od velike je važnosti za našu tvrdnju također to, da se spomenute riječi nalaze u buli Ineffabilis te Marijinu saradnju, baš u koliko se nalazi sadržana u praevandelju u borbi žene i zmijske, smatra papa kao podlogu za dogmu o bezgrješnom začeću i za izlaznu tačku, iz koje se ta nauka počela razvijati kod sv. otaca. Tko bi dakle htio Marijinu pobjedu nad đavolom tumačiti u uskom okviru fizičkog materinstva Božjeg, taj bi došao u protimbu s bulom Ineffabilis, koja u pobjedi Marije nad zmijskom nalazi i mogla je naći podlogu za bezgrješno začeće ne u koliko je ta pobjeda ograničena i sužena te znači samo fizičko materinstvo, nego koliko ona znači pravu Marijinu saradnju s Kristom u čitavom otkupnom djelu, kojim se jedinim vrši pobjeda nad đavlom i sjemenom njegovim.

Leo XIII. naziva Mariju »sacramenti redemptionis patrandi administra« — pomagateljka u vršenju svetinje otkupljenja. Kaže naime ovako: »Jer ona je (t. j. Marija) po samoj Božjoj odluci počela tako bdjeti nad Crkvom, tako nam materinski pomagati i njegovati nas, da je ne samo bila pomagateljka u vršenju svetinje (sacramenti) otkupljenja, nego je jednako i pomagateljka kod dijeljenja milosti, koja iz one svetinje (sacramenti) imade da dopire u sva vremena.«⁵¹

Pod ovom svetinjom — sacramentum — razumijeva papa (Enc. Fidentem piumque od 20. IX. 1896.) prema sv. Tomi *connubium divinum*, duhovni ženidbeni vez, iz kojeg se rađa spasenje, a u koji je Marija ušla svojim slobodnim: *Fiat*. Ovako naime govori papa: »Već tada naime, kad je divnim pristajanjem (t. j. Marija) na mjesto sveg ljudskog stvorenja (S. Tom. III. q. 30. a. 1 c.) primila vijest o mirotvornoj svetinji

⁵¹ Okruž. »Adjutricem populi« 5. IX. 1895.

od anđela na zemlju donešenu: ona je, od koje se rodio Isus, naime njegova prava majka i poradi toga dostojna i unaprijed prihvaćena Posrednica za Posrednika«.

Isti papa na drugom mjestu kaže: Koliko puta Mariju pozdravljamo: »milosti puna«, toliko se puta sjećamo drugih posebnih zasluga, kojima je ona sa Sinom postala dionica ljudskog otkupljenja«. ⁵² Ona je »u tajnama našega otkupljenja ne samo prisustvovala nego i učestvovala«. ⁵³

Pijo X. veli: »Ona... jer se pred svima ističe svetošću i sjedinjenjem s Kristom te je po Kristu primljena u djelo ljudskoga spasenja, de congruo, kako kažu, zaslužuje ono, što je Krist zaslužio de condigno«. ⁵⁴

Benedikto XV. ovako je izdiže: »Tako je sa Sinom, dok je trpio i umirao, trpjela i gotovo umrla, tako se zbog spasenja ljudi odrekla majčinskih prava na Sina i koliko se na nju odnosilo, žrtvovala je Sina, da umiri Božju pravdu tako, da se za nju s pravom može reći, da je s Kristom rod ljudski otkupila«. ⁵⁵

Pijo XI. opet veli: »Prežalosna Djeвица bila je s Isusom Kristom dionica u djelu otkupljenja«. ⁵⁶

Tako evo i najnoviji sv. oci pape prekrasno zasnjeđuju nauku o saradnji Bl. Dj. Marije kod djela otkupljenja.

Čini se da smo sa svim dosadanjim argumentima, što ih evo tokom raspravljanja iznijesmo, dovoljno dokazali, da je Marija prava saradnica kod djela otkupljenja uopće (redemptio in actu primo). Što više: Načelno stanovište Marijino kao suuzročnice u otkupljenju treba ubrojiti među Bogom objavljene istine Božanskog poklada, koje treba vjerovati i držati. Nije ova istina doduše izričito definirana kao dogma, ali ju bula Ineffabilis i to upravo na temelju geneze navodi kao podlogu dogme bezgrješnom začeca te time virtuelno i implicate priznaje objavljenom istinom.

Istumačivši načelno Marijino stajalište kod djela otkupljenja uopće, red je sada, da izložimo one posebne načine, kojima je Bl. Dj. Marija kod otkupnog djela sudjelovala.

(Nastavit će es.)

⁵² 8. IX. 1901.

⁵³ 8. IX. 1901.

⁵⁴ 2. II. 1904.

⁵⁵ 22. III. 1918.

⁵⁶ 2. II. 1923.